

Posudek oponenta disertační práce Františka Reismüllera

„Multilayered Subversion and Double-edged Subjectivity: Chinese Avant-garde Literature of the Second Half of the 1980s“ (Mnohvrstevná subverze a dvojité ostří subjektivity:

Čínská avantgardní literatura 2. poloviny 80. let 20. století)

předkládané v roce 2019 na Ústavu dálného východu FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předkládanou práci lze považovat za jednu z nejucelenějších studií časově omezeného, ale z vývojového hlediska velmi významného fenoménu čínské literatury v době po Kulturní revoluci, pro něž se vžil označení „avantgardní literatura“ (*xianfeng wenxue*). Studie vychází z předpokladu, že čínská avantgardní literatura, která vznikla a záhy i zanikla v druhé polovině 80. let 20. století, je v první řadě plodem své doby a jejího politického a společenského vývoje, jenž se silně odrážel v dobové kulturní produkci. Autor proto tuto literaturu zachycuje právě v kontextu změn, kterými ČLR prošla od konce Kulturní revoluce v roce 1976 přes zahájení Deng Xiaopingových „reform a otevírání se světu“ až po vyústění tohoto dekádu trvajících vývoje v masakr na náměstí Nebeského klidu v Pekingu v roce 1989.

Práce vyniká především prostou a logickou metodologií, jež pomáhá vnést světlo do jinak poněkud chaotických debat týkajících se bouřlivého literárního dění v Číně 80. let, kdy se literatura během pár let posunula od socialistického realismu k „modernismu“, jenž byl zpočátku odsuzován coby produkt „západního kapitalismu“, a dále až k „postmodernismu“. Autor nejprve nastiňuje teoretický rámec, který je založen primárně (byť zdaleka ne výhradně) na domácím čínském diskurzu. Pro pochopení kontextu bylo nezbytné začít u Mao Zedongovy koncepce literatury, jelikož avantgardní literatura je svým způsobem dosud nejradiálnějším vzdorem vůči zásadám, které oficiální čínský diskurz ve skutečnosti v zásadě neopustil dodnes. Úvodní teoretická část práce dále detailně analyzuje několik klíčových literárně-teoretických textů, které určovaly debaty o literatuře v ČLR v první polovině 80. let, od Gao Xingjianova zasvěcení do „moderních narativních technik“ přes Li Zehouovy úvahy o subjektivismu až po Li Tuovu kritiku „maoistického diskurzu“ (*Mao wenti*). Samotné jádro práce pak tvoří rozbor několika vybraných povídek šesti autorů a jedné autorky (Ma Yuan, Sun Ganlu, Ge Fei, Yu Hua, Mo Yan, Su Tong, Can Xue), které lze bez debaty označit za nejvýznamnější představitele čínské avantgardy druhé poloviny 80. let.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předkládaná práce je jednou z nejucelenějších a nejpřehlednějších studií věnovaných čínské avantgardní literatuře. Dosavadní práce byly buď pouze stručné dílčí studie věnované konkrétním jevům, dílům či autorům, nebo naopak pojednávají jednotlivé autory a jejich díla v jiném, širším kontextu (např. v celkovém kontextu čínského „modernismu“ [Zhang Xudong] či „postmodernismu“ [Yang Xiaobin] nebo jako součást historické beletrie [Howard Choy]). V anglickém jazyce dosud nebyla publikována podobná práce zaměřená specificky na čínskou „avantgardu“ ve snaze ji nějak definovat a představit hlavní narativní prvky, techniky a strategie, jež ji charakterizují. Za užitečné považují velice detailní a erudované nastínění politicko-společensko-kulturního rámce a literárně-teoretického diskurzu, z něhož se tento typ literatury v jednom z přelomových období moderních čínských dějin zrodil. Samotná analýza zahrnuje zpravidla po třech povídkách (jednou výjimkou je román) od sedmi různých autorů, přičemž až na poslední výjimku, kterou je jediná spisovatelka, Can Xue, jsou v rámci každé tematické kapitoly pojednání vždy dva autoři. Každá kapitola v rámci analýzy se zaměřuje na jeden z klíčových narativních rysů (metafikce, subjektivita, vykořeněnost), který je nejprve definován a

pak ukázán v různých podobách na dvou konkrétních autorech. „Párování“ autorů do na první pohled svazujících „škatulek“ dominantních narativních technik či rysů, navíc selektivně ukázaných na poměrně malém vzorku jejich díla, se může zdát poněkud mechanické, nakonec se však ukazuje jako funkční, především díky hloubce autorova vhledu. Podařilo se mu totiž efektivně propojit všechny dílčí části práce, a to nejen aktivním zapojením teoretického diskurzu představeného v první části, ale rovněž v rámci samotné analýzy. Jejím prostřednictvím se mu podařilo ukázat, jak značně odlišná díla autorů, kteří se sami nehlásili k žádné konkrétní „literární škole“, za niž avantgardu ostatně nelze ani považovat, sdílejí společné základní rysy, nikoli pouze na povrchu, v podobě témat a motivů, ale zejména na hlubší úrovni vymezení se proti dobovému literárnímu a společenskému diskurzu.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Práce vyniká pečlivým členěním a přesnou argumentací. Od počátku až do konce je jasné, o co autorovi jde a všechny části textu i jednotlivé předkládané argumenty k tomuto cíli jasně směřují. Jak jsem již uvedla v celkovém hodnocení, lze ocenit především vynikající propojení všech částí práce na všech úrovních a zhodocení všech teoretických poznatků založených na bohaté četbě sekunární literatury při samotné literární analýze. Paradoxně, moje snad jediná výtká by směřovala k možná až přecenění literárně-teoretického diskurzu a jeho vlivu na literární tvorbu 80. let, když se místy zdá, že autor díla hodnotí jako vědomou a záměrnou subverzi stávajícího diskurzu.¹ Avantgardní literatura byla jedním z nejpozoruhodnějších produktů a zároveň i dokladů vývoje Číny v této klíčové dekádě, kdy se zdálo, že země směřuje k liberalizaci a snad i postupné demokratizaci. Více než cokoli jiného se jednalo o spontánní reflexi dobové atmosféry, kterou autoři avantgardní literatury nasávali v zásadě spíše nahodile než systematickým studiem a nešlo jim většinou o vědomé využívání nastudovaných „modernistických“ narativních technik či dokonce vědomou subverzi - o to je však celý fenomén avantgardní literatury coby výrazu jakéhosi „kolektivního podvědomí“ zajímavější. Nakonec, nepochybuji, že autor si je této skutečnosti vědom a teoretický diskurz používá jako rámec napomáhající uchopení této literatury, již bez pochyby lze souhrnně označit za subverzivní, jako celku.

Po formální i obsahové stránce dosahuje práce vysoké úrovně. Ani po jazykové i stylistické stránce jí není co vytknout. Je psána s pro autora typickou přímostí a lehkou nadsázkou, což jí činí nejen čtivou, ale i zábavnou. Narazila jsem zde pouze na pár drobných překlepů, jako např. místy chybějící písmena (několikrát Ca místo Can u autorky Can Xue). Působí přehledně a grafické zpracování je vyhovující, i když např. navzdory běžné praxi nejsou výrazy v pinyinu kurzivou. Jediné, co bych zde vytkla, je způsob citování. Autor používá stručné závorkové citace, jejich forma je však poněkud nešťastná a navíc nekonzistentní. Místy v závorce uvádí příjmení, k němuž někdy přidává první písmeno/a vlastního jména, případně zkratky názvů citovaných děl, někdy pak pouze část názvu. Variant je vícero – například: s. 1 (“Remembering” 134), s. 18,19 (Stubborn 9), s. 43 (Li Zh. 24-25), s. 152 (Yu, “One” 184), apod. Celý systém je matoucí a nelze podle něj díla snadno vyhledat v závěrečné bibliografii. Ta bohužel není rozdělena na primární a sekundární zdroje, což je při objemu analyzovaných děl nepraktické. Některé zdroje tam navíc chybí (např. jsem nenašla opakovaně citovaný anglický překlad Can Xue

¹ Viz např. pasáž na s. 151: „Empathy was something required from the writer in Liu’s theory. Starting with self-respect it moves through love to bearing all the worries, crimes and evils of the people. Yu Hua is again partially doing exactly that. Because of the technique of narration he, in the end, refuses this responsibility. Does the writer truly bear the worries of his characters when his narrator is a detached observer, a camera moving through the minds of his characters with no will or intention to participate in their suffering?“

Dialogues in Paradise, nebo zdroj, z něhož byl citován Filip Lexa) a čínská jména v seznamu zdrojů nejsou uvedena ve znacích. Práci by – zejména v případě jejího knižního vydání – určitě prospělo, kdyby byla v bibliografii uvedena všechna díla a jejich překlady, aby čtenář měl přehled, co kdy kde vyšlo.

Jinak však práci s primárními i sekundárními zdroji nelze než ocenit. Objem nastudované literatury i literární teorie v čínštině i angličtině je úctyhodný a dostatečný. Studii lze navíc jednoznačně označit za přínosnou, neboť se rozhodně nejedná o pouhý kompilát existujících materiálů, ale, jak bylo zdůrazněno v celkovém hodnocení, pokouší se o vlastní definování čínské avantgardní literatury 80. let, které vychází z vlastní hloubkové analýzy. Ta bohatě využívá, a zdaleka na jen pasivně, teoretické zdroje, západní i čínské, takže lze dokonce říci, že dále přispívá k obecnějším literárně-teoretickým debatám, např. pokud jde o metafikci nebo subjektivitu v literatuře.

IV. Dotazy k obhajobě

1. Existují podklady (např. eseje analyzovaných autorů), které by naznačovaly, do jaké míry autoři znali literárně-teoretický diskurz a zda na něj svým psaní vědomě reagovali? Zda jejich „subverze“ byla vědomá a cílená? Účastnili se někteří z autorů teoretických debat či konferencí apod.?
2. Avantgardní literatura má, i když se to na první pohled může zdát paradoxní, nepříliš jasnou hranici s literaturou „hledání kořenů“, která vznikla skoro ve stejné době a její autoři patří ke stejné generaci. Rozdíly, které se zde zdají evidentní, byly ve skutečnosti často pouze v teorii, ne však už tak výrazné v samotné literární praxi, což dosvědčuje i to, že někteří z autorů se řadí k oběma směrům (hlavně Ma Yuan a Mo Yan, lze uvažovat i o části Su Tongova díla). Je ono zavedené dělení literatury 80. let na „literární proudy“ (od literatury jizev přes literaturu reflexe a tzv. modernismus k hledání kořenů a avantgardní literatuře) vlastně opodstatněné, funkční a užitečné (když ostatně mnozí autoři prošli několika fázemi)?

V. Závěr

Předložená disertační práce plně splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako *prospěl*.

12. 8. 2019

Mgr. Kamila Hladíková, Ph.D.